

ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНОГО ЗАКОНОДАВЧОГО ДИСКУРСУ: ГРАМАТИЧНІ ТРУДНОЩІ

Ходаковська О.О.

Анотація

У статті досліджуються особливості перекладу англomовного законодавчого дискурсу. Висвітлюється історія дослідження юридичних термінів. Зазначено, що юридичні терміноелементи наявні в усіх жанрах офіційно-ділового стилю. Визначаються класифікації юридичних термінів та основні аспекти вживання правничої термінології. Звертається увага на те, що мовознавці повинні співпрацювати з юристами для найкращого перекладу юридичних термінів. Запропоновано основні принципи перекладу англійської правничої термінології. Звернуто увагу на особливості та важливість добору відповідників під час перекладу.

Аннотация

В статье исследуются особенности украинской и британской юридических систем и терминосистем. Раскрывается история исследования юридических терминов. Отмечено, что юридические термины присутствуют во всех жанрах официально-делового стиля. Определяются классификации терминов и основные аспекты употребления юридической терминологии. Обращается внимание на то, что филологи должны сотрудничать с юристами для наилучшего перевода юридических терминов. Предлагаются основные принципы перевода английской юридической терминологии. Обращено внимание на особенности и важность подбора соответствий во время перевода.

Summary

Peculiarities of Ukrainian and British legal terminological systems are investigated in the article. The history of studying of the legal terms is reviewed. It was pointed out that legal terms are present in every genre of official style. Main classifications of the terms and basic principles of legal terminology usage are defined. The attention was paid to the fact that philologists should cooperate with lawyers in order to get the best translation of English legal terms. The basic ways of translation of English legal terminology are suggested. Peculiarities and importance of selecting correspondent elements are pointed out.

Ключові слова: термін, терміносистема, переклад, мова права, юридична термінологія.

Ключевые слова: термин, терминосистема, перевод, язык права, юридическая терминология.

Key words: term, terminological system, translation, law language, legal terminology.

Мова права традиційно є предметом зацікавленості багатьох науковців, зокрема філологів та правознавців. Міжмовна комунікація, яка зростає внаслідок процесів глобалізації та Європейської інтеграції, вимагає ґрунтовних досліджень мови права та особливостей перекладу юридичних терміноелементів. Незважаючи на значну кількість досліджень зазначеної проблеми, недостатньою є кількість наукових праць, присвячених вивченню особливостей перекладу англійської юридичної термінології.

Дослідники вказують на певну специфіку перекладу англomовної юридичної термінології. Йдеться про те, що англійські правничі терміни не є тотожні нормативним поняттям української правової терміносистеми. Наявність інститутів, які притаманні виключно юридичній системи Великої Британії і є відсутні в українському праві, також призводять до виникнення безеквівалентних термінологічних одиниць. Внаслідок інтеграційних процесів постають питання адекватного перекладу та систематизації юридичної термінології, яка міститься у документах, угодах, вимогах, положеннях тощо. Через взаємодію мов відбувається не лише взаємозбагачення двох терміносистем, а й

простежуються тенденції до збільшення кількості фахової юридичної лексики у складі української мови.

Слід відзначити те, що саме англійська правнича термінологія має низку унікальних для дослідження рис, властивих саме їй. Юридичні терміноелементи знаходимо не лише в документах (офіційно-документальний стиль), а й у галузі правознавства (науковий стиль).

Переклад юридичного дискурсу становить труднощі, тісно пов'язані з природою юридичного дискурсу та специфічними рисами англійської та української правових систем і мов.

Юридична мова, як мова суспільного інституту права та науки про нього, є обумовленою екстралінгвістичними факторами. Кожна правова система діє в складних соціально-політичних межах, які відображають історію, традиції, звичаї та устрій певної соціальної групи. Ці складні межі рідко є ідентичними в різних країнах, навіть якщо правові системи мають спільне походження, адже кожен етнос у процесі розвитку пристосовує природне середовище для сприятливих умов існування

Переклад законодавчого дискурсу викликає низку проблем, пов'язаних із специфічними рисами англійської та української правових систем і мов.

Перш ніж розглянути зазначені труднощі, варто згадати про те, що будь-яка мова прагне економії мовних засобів. Залежно від типу мови, ці мовні елементи відображаються по-різному, як-от, наприклад, у синтаксичних мовах панує тенденція до скорочення речення. У випадку англійської мови (яка входить до складу аналітичних), потреба збереження визначеної структури речення, а отже й збереження основних елементів цієї структури та їхньої стійкості призводить до протиріччя. Наприклад, завдяки стійкості мовленнєвої структури в англійській мові, заперечення може бути виражене лише одним запереченням у реченні.

Subsections (2) and (3)—

(a) do not affect the rights and liabilities of the authorised person or the Lord Chancellor under any arrangements made between them,

(b) do not prevent any civil proceedings which could otherwise be brought by or against the authorised person (or an employee of that person) from being brought,

(c) do not apply for the purposes of criminal proceedings brought in respect of anything done or omitted to be done by the authorised person (or an employee of that person), and

(d) do not make the Lord Chancellor or the Director liable under section 6 of the Human Rights Act 1998 in respect of any act or omission of an authorised person if the act or omission is of a private nature.

(2) і (3) –(А) не впливають на права та обов'язки уповноваженої особи або лорд-канцлера відповідно до будь-яких домовленостей,

(Б) не перешикоджають висуненню будь-якої цивільної справи, яка могла б бути висунута і проти уповноваженої особи (або співробітника цієї особи),

(С) не застосовуються для цілей у кримінальних справах, порушених у відношенні будь-якої дії чи ухилення від дії уповноваженої особи (або співробітником цієї особи), і

(Г) не роблять лорда-канцлера або директора відповідальними відповідно до статті 6 Закону про права людини 1998 року щодо будь-якої дії чи бездіяльності уповноваженої особи, якщо дія або бездіяльність є приватною за своєю суттю.

В англійській мові існує доволі велика кількість конструкцій: дієприкметникових, герундіальних і інфінітивних зворотів. Їх вживання сприяє стислості та вичерпності мовлення.

Regulations may—

(a) provide that a court before which criminal proceedings take place, or are to take place, is authorised to determine whether an individual qualifies under this Part for representation for the purposes of criminal proceedings of a prescribed description, and

(b) make provision about the making and withdrawal of such determinations by a court.

(2) *The regulations may, in particular, include—*

(a) *provision about the form and content of determinations and applications for determinations,*

(b) *provision permitting or requiring applications and determinations to be made and withdrawn in writing, by telephone or by other prescribed means,*

(c) *provision setting time limits for applications and determinations,*

(d) *provision enabling a court to determine that an individual qualifies under this Part for representation for the purposes of criminal proceedings before another court,*

(e) *provision for the powers of a magistrates' court of any area under the regulations to be exercised by a single justice of the peace for the area, and*

(f) *provision about the circumstances in which a determination may or must be withdrawn.*

Положення може-

(A) *передбачати, що суд, де розглядаються кримінальні справи, або розглядатимуться, має право визначити, чи людина підпадає під цю частину з метою кримінального переслідування щодо запропонованого опису і*

(B) *зробити положення про створення і відзив таких ухвал суду.*

(2) *нормативні правові акти можуть, зокрема, включати-*

(A) *положення про форму та зміст визначень і додатків для постанов,*

(B) *положення про надання дозволів або вимоги додатків і постанов, які повинні бути зроблені і вилучені в письмовій формі, по телефону або за допомогою інших запропонованих засобів,*

(B) *забезпечення встановлення термінів подачі заявок та постанов,*

(Г) *положення, які дозволяють суду визначити, що людина підпадає під цю частину для того, щоб постати перед іншим судом у кримінальній справі,*

(Д) *забезпечення повноважень суду магістратів будь-якої області відповідно до положень повинні здійснюватися одним суддею цієї області, і*

(Е) *положення про обставини, в яких постанова суду може або повинна бути знята.*

Коли йдеться про англомовний законодавчий дискурс, впадає в око те, що, завдяки тенденції до побудови речення з дієсловом у особовій формі, є можливим поєднання семантично непеєднаних дієслів з іменниками, які не вказують на діяча

The regulations may make provision corresponding to the provision that may be made by virtue of section 57(7) to (9) (but as if the reference to the Lord Chancellor were a reference to the Treasury).

Правила можуть передбачати відповідні положення, які можуть бути зроблені на підставі статті 57 (7) (9) (але, як якщо посилання на Лорда Канцлера було б посиланням на міністерство фінансів).

Відбувається персоніфікація неістот.

Subsection (5) does not prevent the inclusion of an electronic monitoring requirement in a relevant order which includes an alcohol abstinence and monitoring requirement where this is for the purpose of securing the electronic monitoring of an offender's compliance with a requirement other than the alcohol abstinence and monitoring - Підрозділ (5) не перешкоджає включенню потреби електронного моніторингу у відповідному порядку, який включає в себе відмову від вживання алкоголю і вимоги моніторингу, коли це робиться з метою забезпечення електронного контролю за дотриманням правопорушником вимог інших ніж відмова від алкоголю і моніторингу.

Загальновідомим є значення постпозитивів в англійській мові. З-поміж числених загальноновживаних дієслів, до яких приєднуються постпозитиви, можна виокремити такі, як to do, to go, to come, to make, to put, to give, to take тощо, унаслідок такої трансформації дієслово отримує нове значення. A police and crime plan is a plan which sets out, in relation to the planning period, the following matters

Слід пам'ятати про те, що у тому випадку, коли постпозитив додається до дієслів на позначення дії, значення основного дієслова або зберігається, або з'являється нове ідіоматичне значення. У тому разі, коли йдеться про

дієслово to be, зміст залежить саме від значення постпозитива.

But subsection (1) does not require the elected local policing body to provide information if disclosure of the information—

(a) would, in the view of the chief officer of police, be against the interests of national security,

Але підрозділ (1) не вимагає від місцевих обраних органів поліції надавати інформації, якщо розголошення такої інформації

(А) на думку головного офіцера поліції, було б проти інтересів національної безпеки, ...

Два типи означень усталилися в англійській мові - препозитивне (найпоширеніше) та постпозитивне. Перед іменником у якості детермінатива може вживатися прикметник або іменник: *Subsection (4) applies in relation to a relevant power which, ..., can be exercised to create an offence punishable on **summary conviction** by a fine or maximum fine of a fixed amount of less than .5,000...*

*Підрозділ (4) застосовується щодо відповідних повноважень, які ..., можуть бути використані для скоєння злочину, який карається відповідно до **винесеного вироку** штрафом або максимальним штрафом у фіксованій сумі менше, ніж .5,000...*

Зазвичай обставини такого типу є доволі складними для перекладу, оскільки синтаксичні та змістовні зв'язки між компонентами не є очевидними з огляду на морфологічні аспекти: *A police and crime commissioner is a corporation sole. – Поліцейський та комісар поліції – це єдина організація.*

Саме в таких конструкціях знаходить відображення властиве англійській мові тенденція до лаконізму та мовленнєвої компресії. В англійській мові слово, яке є означенням, має зазвичай головне значення у словосполученні. Не зважаючи на обсяг означення, на кількість слів, які входять до його складу, воно вживається лише перед означуваним словом. Наприклад: *elected local policing body's area – район, закріплений за місцевим обраним поліцейським органом.*

Тенденція до вживання препозитивного означення, а також стислості та лаконічності висловлювання вочевидь спричинила значну кількість прикметників на -ed, які утворюються від іменників, uniformed (одетий в форму). прикметники такого типу найчастіше вживаються для опису зовнішності людини: fair-haired, broad-shouldered, long-nosed тощо, та мають відповідники в українській мові: світловолосий, широкоплечий, довгоносий. На противагу їм, прикметники типу uniformed не мають таких відповідників, та повинні перекладатися описово.

Мова права, яка складалася впродовж тривалого часу та зазнала впливу багатьох чинників, є доволі складною для перекладу, оскільки крім згаданих факторів, надзвичайно велике значення має різниця між правовими системами України та Британії. Перекладачеві варто визначити галузь права, обсяг поняття, що перекладається, знайти український відповідник, порівняти значення термінів, прагнучи адекватного перекладу.

Перспективу подальшого дослідження перекладу англійської правничої термінології вбачаємо у ретельному вивченні принципів функціонування англійських терміноелементів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Австралия и Новая Зеландия. Лингвострановедческий словарь / Под рук. В.В. Ощепковой, А.С. Петриковской. — М. : Рус. яз., 1998. — 216 с.
2. Алексеева И.В. Введение в переводоведение / Алексеева И.В. — СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: Издательский центр «Академия», 2004. — 352 с.
3. Артикуца Н. В. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України / Н.В. Артикуца // Культура народів Причорномор'я: Научний журнал. — № 49. — Том. 2. — 2004 (март): Матеріали III Міжнародної конференції по вопросам языкознания, этноистории, журналистики Межкультурные коммуникации: пространство и время. (25-29 мая 2004 г., Алушта). — С. 155-157.
4. Баранов А.Н. Концептуальная модель значения идиомы / А.Н.Баранов, Д.О. Добровольский // Когнитивные аспекты лексики. Немецкий яз.: Сб. н. трудов. –Тверь, 1991. — С. 3 — 13.

5. Бархударов Л.С. О значении и задачах научных исследований в области терминологии / Л.С.Бархударов // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. — М.: Наука. — 1970. — С. 7 — 10.
6. Баскаков Н.А. Современное состояние терминологии в языках народов СССР / Н.А. Баскаков // Вопросы терминологии. М.: АН СССР, 1961. — С. 55— 71
7. Баскаков Н.А. Современное состояние терминологии в языках народов СССР / Н.А. Баскаков. — М.: Наука. — 1953. — 27с.
8. Берков В.П. Словарь и культура народа / В.П. Берков // Мастерство перевода: Сб. 10.1974. М.: Сов. писатель, 1975. — С. 402-420.
9. Берков В.П. Двухязычная лексикография / В.П. Берков. — СПб.: Изд-во СПбГУ, 1996. — 236 с.
10. Білецький А.О. Про мови і мовознавство / А.О. Білецький. — К.: "АртЕк", 1996. — 224 с.
11. Вагапов А. С. Выбор адекватного лексико-фразеологического соответствия при переводе английских правоведческих текстов [Электронный ресурс] / А.С. Вагапов. — Режим доступа: http://zhurnal.lib.ru/w/wagapow_a_s/myart.shtml.
12. Ван Дейк Т.А. К определению дискурса. [Электронный ресурс] / Т.А. Ван Дейк Т.А. — режим доступа: <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm>.
13. Виноградов В.С. Введение в переводоведение: общие и лексические вопросы / Виноградов В.С. — М.: ИОСО РАО, 2001. — 223 с.
14. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / Влахов С., Флорин С. — М.: Р.Валент, 2006. — 446с.
15. Девкин В.Д. Немецкая лексикография: Учеб. пособие для вузов / Девкин В.Д. — М.: Высшая школа, 2005. — 670 с.
16. Ермолович Д.И. Имена собственные на стыке языков и культур / Д.И. Ермолович. — М.: Р.Валент, 2001. — 200 с.
17. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад / Зорівчак Р.П. Львів: Вид-во при ЛНУ. — 1989 — 216 с.
18. Иванищева О.Н. Лексикографирование культуры в двухязычном словаре: Дисс. ... докт. филол. наук. 10.02.19. / Иванищева Ольга Николаевна — СПб., 2005. — 410с.
19. Кияк Т.Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Кияк Т.Р., Огуй О.Д., Науменко А.М. — Вінниця: Нова книга, 2006. — 592с.
20. Колесникова М.С. Лексикографический аспект лингвострановедения : Дисс. ... докт. филол. наук. 10.02.04 / Колесникова Марина Сергеевна— Ярославль, 2003. — 477 с.
21. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / Комиссаров В.Н. — Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. — М.: Высш. шк., 1990. — 253с.
22. Корунец І. В. Вступ до перекладознавства. Підручник / Корунец І. В. — Вінниця: Нова Книга, 2008 — 512с.
23. Лингвистический энциклопедический словарь [гл.ред. В.Н.Ярцева.]. — М.: Сов.энциклопедия, 1990. — 685 с.
24. Милославская Д.И. Типовые трудности семантической интерпретации юридического текста / Милославская Д.И. // Русский язык в его естественном и юридическом бытии. — Барнаул: Изд-во АГУ, 2000. 272 с.
25. Полюжин М.М. Теорія і практика перекладу з англійської мови на українську. — Київ, 1991.
26. Правнична лінгвістика: навч. посіб. / Г.П. Проценко, Л.М. Шестопалова, О.Ф.Прохоренко [та ін.] за заг. ред. С.М. Гусарова. — К.: ПАЛИВОДА А.В., 2010. — 312 с.
27. Реформатский А. А. Введение в языковедение / Под ред. В.А. Виноградова. — М.: Аспект Пресс, 1996. — 536 с.
28. Супрун А. Е. Экзотическая лексика / А. Е. Супрун // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. — М., 1958. — № 2. — С. 51–54.
29. Сукаленко Н.И. Двухязычные словари и вопросы перевода / Сукаленко Н.И. — Харьков: Вища школа, Издательство при Харьковском университете, 1976. — 152 с
30. Термінологічна лексика в системі професійного мовлення: Методичні вказівки та завдання для самостійної

роботи студентів з курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)” / Укл.: Г.Л. Вознюк, С.З. Булик-Верхола, М.В. Гнатюк, Н.І. Голубінка, Н.З. Дрівко, З.Й. Куньч, О.Г. Литвин, І.Б. Ментинська, Г.В. Наконечна, А.Я. Середницька, Ю.В. Тег-лівець, І.Д. Шмілик. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2010. – 92 с.

31. Томахин Г.Д. США. Лингвострановедческий словарь / Томахин Г.Д.– М.: Астрель, АСТ, 2001. - 272 с.
32. Федоров А.В. Основы общей теории перевода / Федоров А.В. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. — 416 с.
33. Хабибулина Н. И. Юридическая техника и язык закона: монография / Н.И.Хабибулина. — СПб., 2000. — 92 с.
34. Хворостянкін А. Дефініції у законодавчих текстах: питання теорії [Електронний ресурс] /Хворостянкін А. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/6669/>
35. Хижняк С.П. Юридическая терминология: формирование и состав / Хижняк С.П. — Саратов, 1997. – 137с.
36. Чухвичев Д. В. Законодательная техника : учеб.пособие / Д. В. Чухвичев. — М. : ЮНИТИ-ДАНА :Закон и право, 2006. — 240 с.
37. Шейман Л. А. Об учёте этнокультуроведческой лексики в русскоязычных курсах для нерусских учащихся / Шейман Л. А. // РЯНШ. — 1978 — №5 — С. 69-78.
38. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (гол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2004. — Т. 6 : Т–Я. — 768 с.
39. Язык закона / под ред. А. С. Пиголкина. — М. : Юрид. лит., 1990. — 192с.
40. Яцишин Н. П., Юридична термінологія як об’єкт мовознавчих досліджень / Яцишин Н. П. // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. — 2011. — Розділ II, Термінознавство. (ч. 2). — С. 221 — 222.
41. Bryan A. Garner, Legal Writing in Plain English / Bryan A. Garner. —University of Chicago Press, 2001. — 227 p.
42. EC Legislation 2004-2005 [edited by N.Foster]. – Oxford: University Press, 2004. — 689 p.
43. Mellinkoff D. The Language of the Law/ David Mellinkoff. — Boston: Little, Brown and Co, 1963. — 526 p.
44. Otto W. Die Paradoxie einer Fachsprache / Walter Otto. – Stuttgart: Der öffentliche Sprachgebrauch. Band II, 1981. — 678 s.
45. Електронна система документації з питань адаптації законодавства України до Законодавства Європейського союзу. [Електронний ресурс]. — режим доступу: www.eurodocssdla.gov.ua

Джерела

46. Англо-русский юридический словарь [сост. С.Н.Андрианов, А.С. Берсон, А.С. Никифоров].- М.: Руссо, 2003. – 510 с.
47. Англо-український юридичний словник / [авт.-уклад. Карабан В.І.] — Вінниця: Нова книга, 2004. — 1088 с.
48. An online institute devoted to the study of language and the law. [Електронний ресурс]. — режим доступу: www.languageandlaw.org
49. Development of a theory of language. [Електронний ресурс]. — режим доступу: www.ircs.upenn.edu/zellig/
50. Oxford on-line dictionaries. [Електронний ресурс]. — режим доступу: www.askoxford.com
51. The original and revised versions of the UK legislation. [Електронний ресурс]. — режим доступу:www.legislation.gov.uk
52. Переклад англomовної юридичної літератури/ [Черноватий Л. М., Карабан В. І., Іванко Ю. П., Ліпко І. П.] . – Вінниця: Нова Книга, 2006. – 656 с.